

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כ:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה יג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תורה יג
תהלים קלה (ח) אם אפק
שמים שם אֶתָּה וְאַצִּיעָה
שָׁמַיִם תָּבִיא
שְׁמַיִם בְּשֵׁלֵי יָד יְהוָה וְיִפְרָה
הַקְּרִיב וְיִשְׂאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
עֲיֵנֵיהֶם וְהִנֵּה מֵצְרִים נֹסֵעַ
אֲחֵרָיהֶם וְיִירָאוּ מֵאַדּוּ וְיִצְעָקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה
תורה יד
תהלים נו (ג) שָׁאֲפוּ שׁוֹרְרֵי
כָּל הַיּוֹם כִּי רָבִים לְחַמֵּים לִי
מְרוֹם:

כ: ליקוטי

ושאל אותו כמה שאלות והם פליאות נשגבות מאוד. כגון מ"ט
תורה אריכא גנובתיה וכו' [ט] מ"ט תרנגולא מידלא עינא וכו'
[ז] וכל השאלות הנאמרות שם כולם הם פליאות גדולות מאד.
ושם מרומו ונסתר כל הנ"ל. ומ"ש לעיל [ז], בענין שמחה
ובדיחה דעתיה שייך ג"כ לזה. ומרומו ג"כ באגדה הנ"ל שנאמר
שם בעת שהיה בדיחה דעתיה: גם מ"ש במאמר הזה על
פסוק ואיה השה לעולה, מרומו באגדה הנ"ל. שנאמר שם, אי
בעי מיניה כל חללי העלמא, זה סוד בחי' חלל הפנוי שהוא
כביכול פנוי מאלקותו ית' ובאמת בוודאי א"א שלא יהיה שם
ג"כ דהש"י [ז], כי א"כ מהיכן יקבל היות. אך זהו בחי' הנ"ל
שמוקבל היות מבחי' מאמר סתום בחי' בראשית וכו'. גם מ"ש
לקמן [ז] בענין יראה יראה שבת שייך ג"כ לכאן. כי כל יראה יש
לה מאמר וכו', ויש מאמר שכולל כולם וכו' כנ"ל. גם מ"ש לקמן
[ז] בענין השגחה שייך ג"כ לזה על אגדה הנ"ל מאי טעמא
תרנגולא מידלי עינא. ולא זכינא לשמוע ביאור כל זה [ז]:

יג [ט] יפשהולקין על האדם נמצא שרודפין אותו והוא
בורח בכל פעם להש"י וכל מה שהולקין עליו יותר מקרבין
אותו י"א להש"י כי הש"י "בכל מקו' בבחי' (תלים קלט) **אם אפק**
שמים שם אתה ואציעה שאול הנך, נמצא שכל מקום בורח
להש"י. וזה בחי' [ז] ופרעה הקריב שהקריב את ישראל
לאביהם שבשמים (מ"ר בשלח פ' כא [ט]) שע"י רדיפתו אותם
נתקרבו יותר להש"י כנ"ל:

יד [טז] רבים לוהמים לי מרום [טז], היינו שיש לו שונאים
למעלה במרום וכשארז"ל (ע' סנהדרין מד: ובדף קנז [ט]) כשם
שיש צרים מלמטה כך יש צרים מלמעלה.

טז [יז] אלו המתפארין עצמן בשקר בגדולות ונפלאות
וכאלו אין שום דבר נמוע מהם והכל בידם, ויש מהם שהם
מנהיגי הדור [טז]. הנה עיקר כחם ויניקתם הוא רק מהצדיקים
הגדולים. כי יש צדיקים אמתיים גדולים במעלה ויש להם פה
קדוש ודרכם לדבר גדולות ונפלאות [ז]. והם באמת יכולים
לעבוד ה' בכל דבר שבעולם באכילה ושתייה ושאר דברים [טז]
וכמובא בכוונות [ז] שלפעמים ממתקין דינים ע"י אכילה
ושתייה. ויש צדיקים אמתיים שיכולין לעשות פדיון ע"י אכילתם
[ז] וכיוצא ומהמת התפארות של אלו הצדיקים הגדולים
שיוצא מפיהם הקדוש, מזה בא שנמצאים צבועים שקרנים
שמתדמים עצמן כקוף ומתפארין עצמן ג"כ כמוש באלו
הלשונות של התפארות שיוצא מפה קדוש של הצדיק האמת.
וכעין שמצינו בבבאי' שירמיה היה מתנבא בשוק העליון,
הנני שובר את קשת עילם וכו' (ירמיה מט) והנניה בן עוזר
נביא שקר [ז] היה מתנבא בלשון זה ממש להיפך [ז], כמו כן
מתנהג עכשיו כנ"ל. אבל עיקר יניקתם רק מצדיקים כאלו
שהולכים בגדולות ונפלאות כנ"ל. כי מצדיקים פשוטים עובדי
ה' בפשימות בתורה ותפלה ומעשים טובים, אין להם שום כח.

מוהר"ן תנינא

יב יג יד טז

מאחר שהצדיקים בעצמן אינם מדברים גדולות ומתנהגים
בפשימות בעבודה תמה. ע"כ אין להשקר והגדלות שלהם
אחיזה בהם כ"כ ואע"פ שגם בזה אפשר קצת שימצאו שקרנים
צבועים בדרך זה, כמו שנמצא שיש אנשים שיושבים מעוטפים
במלית ותפילין כל היום והם צבועים [ז]. עכ"ז אין להם כח
להטעין העולם כ"כ כמו אלו המתפארין בגדולות כנ"ל. כי דע
שהצדיק האמת הנ"ל מקבל דיבור פיו הקדוש מבעלי צדקה.
וזה בחי' (תהלים קיט) **נדרבות פי רצה נא ה'** שהצדיק מקבל
דיבור פיו מנדיבו לב דהיינו בעלי צדקה. וצדקה היא בחי' מים
בבחי' (שם קיד) **ההופכי הצור אגם מים**. הצור זה בחי' צור
לכבי (תהלים עג) **כי יש לב אבן [ז] דהיינו אבירי לב הרחוקים**
מצדקה [ז]. וזהו **ההופכי הצור אגם מים** דהיינו שנתהפך ללב
רך, בחי' **שפכי כמים לבך נוכה פני ה'** (איכה ב) היינו לב רך
להתנדב לצדקה ובשכיל זה נקרא צדקה מים, כ"ש (עמוס ה)
וצדקה כנחל איתן וזה בחי' **שלא להמך על פני המים** הנאמר
בצדקה (קהלת יא). וע"י הצדקה נעשה פה קדוש של הצדיק
כנ"ל. וזה בחי' [ז] **בפוך זו צדקה (רה"ו ע"א)** שע"י צדקה
נעשה הפה של הצדיק כנ"ל. והצדיק הוא בחי' **כבור שורו הרר**
לו (דברים לג) וכבור נומל **פי שנים [ז]**, היינו שדיבור פיו
הקדוש יש לו שני משמעות ומזה בא שיש כח ויניקה להצבועים
הנ"ל לינק מהם להפוך דבריהם אל השקר שלהם [ז], מאחר
שהדיבור הקדוש בעצמו יש לו שני משמעות בבחי' פי שנים
כנ"ל:

אבל באמת הוא טובה להצדיק האמת מה שנמצאים אלו
השקרנים המתדמים אליהם. כי יש רשעים שנותנין צדקה
לצדיקים, וע"י הצדקה נעשה בחי' **יבך** היינו יהוד ברכה
קדושה [ז]. וכל ג' בחי' אלו נאמרו במים שהוא בחי' צדקה
כנ"ל. יהוד כמ"ש (בראשית א) **יקו המים מתחת השמים אל**
מקום אחד. ברכה, כמ"ש (שם) **ישרצו המים שריץ נפש חיה**
וכו' קדושה, כמ"ש (במדבר ה) מים קדושים. ומחמת זה
נמצאים בעלי צדקה שהם נואפים, כי הם יונקים מבחי' ה**יבך**
הנ"ל ובחי' ה**יבך** בקדושה הוא בחי' זוגין וקדושה ואצלם
נתקלקל זאת היניקה ונעשה אצלם נואף ר"ל. וע"כ הצדקה
שלהם היא רעה אצל הצדיק, כי הצדיק מקבל דיבור פיו הקדוש
מן הצדקה, וכשנתקלקל אצלם נכ"ל גורם פגם לדיבור פיו של
הצדיק שמקבל משם כנ"ל וע"כ הוא טובה מה שנמצאים
השקרנים הנ"ל שאזי אלו הרשעים הנותנים צדקה פונין אליהם
ונותנין להם. וכמאמר ירמיה הנביא [ז] **הכשילים בעניים**
שאינם מהוגנים כמו שדרוז"ל (ב"ק מז ע"ב) ואזי ניצול הצדיק
האמת מפגם הצדקה שלהם כנ"ל. אבל עיקר כח יניקת
השקרנים הנ"ל הוא רק מאלו הצדיקים הגדולים ההולכים
בגדולות כנ"ל. אבל מאלו העוסקים בתורה תמיד ומתנהגים
בפשימות אין להם יניקה וכח כנ"ל:

תורה טו
ירמיה מט (לה) כה אמר
יהוה צבאות הנני שבר את
קשת עילם ראשית גבורתם:
ירמיה כה (טו) ואמר יהוה
הנביא אל הנביא הנביא שמע
לא תננה לא שלחך יהוה
ואתה הבטת את העם הזה
על שקר:
תהלים קיש (קח) נדבות פי
רצה נא יהוה ומשפטיו
לפדני:
תהלים קיד (ח) ההפכי הצור
אגם מים תבלי לטעמי:
קום:
תהלים עג (כו) פלה שארי
ולבני צור לבני יחזקאל
אלהים לעולם:
יחזקאל לו (כו) ונתתי לבם
לב חוש רוח ונדשה אתם
בן בן השרתי את לב
האבן מן שרצים ונתתי לבם
לב בשר:
ישעיהו מו (יב) שמעו אלי
אבירי לב הרחוקים מצדקתי:
איכה ב (יט) קומי רני בליל
ואבל לילה לראש אשמרות
שפכי כמים לבך נכה פני
אדני שאי אלו כפוף על
גפשו עוללת העוסקים ברכב
בראש כל חצונות:
עמוס ה (כד) ויגל כמים
משפט וצדקה כנחל איתן:
קהלת יא (א) שלח לחמך על
פני המים כי רב המים תמצאו:
דברים כי תצא כג (כד)
מוצא שפתיו נשבר ועשית
כאשר נרתת ליקוק אלוהיו
נדקה אשר דברת בפיו:
ישעיהו מה (כג) בי נשפעת
נצא מפי צדקה דבר ולא
ישנו כי לי מברע כל בך
תשבץ כל לשון:
דברים זאת הברכה לג (יז)
כבור שורו יהוה לו קרבני
ראם קרבני קדם צמים יגה:
יהוה אפסי ארץ והם רבבות
אפרים והם אלפי מנשה:
דברים כי תצא יז כי את
הכר בן השנאה יכיר לתת
לו פי שנים בכל אשר ימצא
לו כי הוא ראשית אנו לו
משפט הכר: ס
בראשית א (ט) ואמר אלהים
יקו המים מתחת השמים אל
מקום אחד ונתאה הנביא
ויהי כן:
בראשית א (כ) ואמר אלהים
ישרצו המים שריץ נפש חיה
ועוף יעופף על הארץ על
פני רקוע השמים:
במדבר נשא ה (יז) ולקח
הכהן מים קדשים בכלי חרש
וימן הקפר אשר יהיה בקרקע
המשכן יקה הכהן ויגין אל
הקריב:
ירמיהו יח (כג) ואתה יקח
קשת את כל צענתם עלי
לקות אל הכפר על עונם
ותשאקם מלפני אל תמהו
והיו יחזיו מכשילים לפניך
בעת אפק צעה בקום: ס

^א מה הטעם שור זכב ארוך
^ב מה הטעם שתרנגול כשעוצם עיניו עולה העפעף
התחתון לכסות העין ולא כמו אצל האדם שידור
העליון למטה.
^ג בתורה י' תנינא
^ד מתורב - הש"י
^ה עיין לעיל תורה טד
^ו בתורה זו תנינא
^ז בסוף תורה זו תנינא
^ח ועיין לק"ה ע"ת הלכה ו' אות ה' ביאור מוהר"ן
על שאר הקישויות שם

¹² * יחזקאל לו כו

¹³ ** ישעיה מו יב

¹⁴ כמבואר בראש השנה ו. ובתוס' שם ש"בפ"ך
הכתוב בדברים (ככ כד), לרבנות צדקה כנדר דכתיב
בישעיהו (מה כג) "יצא מפי צדקה". ועיין לעיל סוף
תורה יג, ותורה כט סוף אות ט', ותורה רכב.

¹⁵ ב בתקפא (רה"ו ע"ב) ובתשכס תוקן

¹⁶ דברים כא יז

¹⁷ עיין פרש"י ירמיהו כח א' שדברי ירמיהו הטעו
את חנניה בן עוזר.

¹⁸ פרי עץ חיים שער התפלה פ"ו ושער הברכות
פ"ו. של"ה הקדוש שער האותיות אות ק' קדושת
הויגו (במהדרת תשלה ירושלים ח"א דף עג. ד"ה
וכשבא החתן) ועיין קהלת יעקב ערך יבק.

¹⁹ ירמיהו יח כג בפתוק כתוב יהיו מוכשלים לפניך
וכו' וחז"ל דרשו הכשלים בעניים וכו'

²⁰ לשה"כ תהלים קלא א' כדלקמן. עיין חיי מוהר"ן
חלק גדולת נוראות השגתו מסיון ומא עד רצ.

²¹ עיין לעיל תורה נד אות ב'

²² עיין פרי עץ חיים יום הכפור פ"ג, ובשער
המצוות אמצע פרשת עקב נד"ה גם תכוין בענין
השנים הפדיון הוא כשנתון לצדיק כזה שבאכילתו
לעיל תורה טכ שע"י אכילה בקדושה זוכים יהוד
קב"ה ושכינתיה פב"פ.

²³ עיין תורה ז' תנינא ע"י האכילה וזכה להארת
הרצון, ועיין לק"ה פדיון הכבור ה' אות ד' ואתו ו'
שעיקר הפדיון הוא כשנתון לצדיק כזה שבאכילתו
מאיר הרצון שע"י המתקת כל הדינים.

²⁴ ירמיהו כח

²⁵ * סנהדרין פט. [ע"ש מהרש"א]

²⁶ עיין זכריה יג ד' ופרש"י שם, (כנראה משם
הביטוי מתעטף בשלית שאינה שלו כגון בשו"ת
מהרלב"ח סימן לא)

מאמר כשחולקין על האדם

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה

נאמר בסוף שנת תקסח בחזרתו מלבוב
(לעמבערג).

פתיחה

מתורה י' עד תורה יז נאמרו בחזרת רבנו מלעמברג כשהיה יוצא לטייל לרפואתו, וכמו תורה יב כך תורה יג היא התחזקות.

וכאן הוא חיזוק למי שרודפים אותו, שידע שיכול דייקא ע"ז להתקרב יותר להקב"ה, וכמו שמצינו במדרש עה"פ ופרעה הקריב שע"י שפרעה רדף אחרי בני ישראל נתקרבו יותר להקב"ה בתשובה ותפלה.

הקדמה

קושיות

- א. "כשחולקין על האדם" צ"ע לשון כי חולקים משמע לשני חלקים, ומה שייך לשון זה כאן. ואם הכוונה שנחלקים ממנו, מדוע אמר חולקין עליו.
- ב. "נמצא שרודפין אותו" צ"ע כיון שאמר חולקין הרי נחלקו ממנו, ומדוע שזה נחשב לרדיפה.
- ג. צ"ע מה שרבנו מכנה את המחלוקת רדיפה, והרי כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם, וטבע בני אדם מכריח שיהיו מחלוקת וויכוחים בין בני אדם ולא מוכרח שיגיע לרדיפה ושנאה.
- ד. "נמצא שרודפין אותו" צ"ע האם שייך לשון רדיפה אחרי מי שלא בורח.
- ה. "מקרבין אותו להשם ית' כי השם ית' בכל מקום" צ"ע הרי אע"פ שהוא ית' בכל מקום, אפשר בקלות בגלל הרדיפה גם להתרחק ממנו, לחפש להרגיע את עצמו בהבלי עוה"ז.
- ו. גם צ"ע מה שפשוט לרבנו שתמיד מחלוקת גורמת לנרדף לברוח לה', והרי המציאות שעפ"י רוב להפך הנרדף נעשה גם הוא רודף. עיין משנה כלים פרק יז משנה יג, כיצד מבחינים האם כלב הים שנמצא בים וביבשה, האם נחשב מבריות של ים שעורן לא מקבל טומאה, או מבריות של יבשה שכלי הנעשה מעורן מקבל טומאה. המבחן הוא כשרודפין אותו להיכן הוא בורח. וחז"ל אמרו הידים ידי עשו, וגם מענה חימה מורה על פגם יחוס כמבואר בקדושין עא:יז.
- ז. "והוא בורח בכל פעם להש"י" צ"ע ממי הוא בורח, ומדוע שלא ילך בנחת. ומדוע שלא ימתין שהקב"ה יבקש אותו הרי כתיב (קהלת ג' טו) והאלקים יבקש את הנרדף. עיין משנה/אבות ד' ב' הרי רץ למצוה וכו' ובורח מן העבירה. לשון המשנה משמע שהאדם נמצא תמיד בעבירה גבי מצוה נקט לרוץ אליה וגבי עבירה נקט לברוח ממנה. ועיין פירוש רוח החיים כי היצר הרע מהיר במלאכתו יותר מהיצר הטוב. נמצא למעשה כשמבזים אדם ורודפים אותו אזי היצר הרע ממציא לו מיד כח להשיב מלחמה והיתר להשיב חימה, ועל זה אומר רבנו שירא שמים שחיותו מהקב"ה מיד בורח להקב"ה ומקיים ידום וישתוק וילמד זכות ואפילו לא מקווה לנקמה רק שמח שהקב"ה שלח מקל לקרבו אליו. כמ"ש את אשר יאהב ה' יוכיח.

^א 1 שבט תשעה ירושלים. ושוב בב"ב - בו טבת תשפא ירושלים

^ב קידושין דף עא: אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל בתר שתיקתא, כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו בי תרי בהדי הדדי חזו הי מנייהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי, אמר רב שתיקתיה דבבל היינו יחוסא.

^ג תפארת ישראל שם - ובורח מן העבירה - אף שאין יצרן דוחק או רודף וולהכי נקט בורח ולא נוס, דבורח הוא למרחוק למקום שלא יראהו אויבו, משא"כ ניסה אין הכוונה להסתיר מאויבו, רק להשמט מתחת ידו, ולכן ברח משה מפרעה ונס מלפני הנחש, ודו"ק:

פירוש מילי דאבות שם - ...ואמר בן עזאי: כאשר תלך לבקשת הנאות, והיא, להשגת עשיית מצוה קלה - הוי מתנוועע בריצה, עם היות שהנאות ההוא דבר קל. וכן כאשר באה לידך עבירה קלה - הוי בורח ממנה תנועה מהירה, עם היותה קלה והזקה קטון.

פירוש רוח חיים - בעבירה הוא להיפך כי היא רודפת תמיד אחר האדם וממצאת עצמה לו שיעשנה. לכן הזהיר שאחר המצות ירדוף כמו אחר אדם הבורח ממנו. ובורח מן העבירה כמו שבורח מן הרודף אחריו ואז ניצל. כי אמנם היצר הרע מתגבר יותר במלאכתו מן היצר טוב. כי בן יסד השם יתברך לאשר מטבע נשמת האדם ושרשו יותר היה נקל לו לשמוע בקול היצר טוב כי מי פתי יסור ממצוב מקור מים חיים לחצוב בארות מקור שחת כי על כן השליט היצר הרע להיות שורר יותר למען יהיה האדם עלול לעשות רצון זה וזה בשוה: והיצר הרע עומד על המשמר תמיד וממציא לו עונות בכל מקום מדרך כף רגלו פתאום. וכמו שאמר שלמה (משלי כג, כח), היא כחתף תארוב וגו' ולא בקל יעשה האדם מצוה אחת כמו שיעשה כמה עבירות והיצר הרע מסמא עיני האדם ומראה לו על טמא טהור על עון שהיא מצוה.

ח. וצ"ע אם הוא ית' בכל מקום, למה צריך לברוח אליו, ולמה נמצא שמקרבין אותו אליו ית' הרי אני כבר אצל. ויתבאר עפי' הבעש"ט (הובא בתורה כא) פי עקר האדם הוא השכל, ועל כן במקום שחושב השכל, שם כל האדם, וכשיודע ומשיג בידיעת השם יתברך, הוא שם ממש. נמצא אע"פ שהקב"ה במכל מקום אם האדם במחשבתו לא מקיים שויתי ה' לנגדי אזי הוא רחוק ממנו כי הכין שחושב שם הוא.

ט. "השם ית' בכל מקום בבחי' אם אסק שמים שם אתה וכו'" צ"ע שם דוד המלך מדבר במי שרוצה לברוח מה', שאינו יכול כי ה' בכל מקום. ואילו רבנו מדבר ממי שרוצה לברוח אל ה'. ולכאורה פשוט שה' ית' יכול להגיע לכל מקום לתפוס את הבורח ממנו, אבל מה הראייה שאני יכול לתפוס את ה' בכל מקום.

י. "שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים", צ"ע דלעיל אמר שהש"י בכל מקום ומדוע נקרא אביהם שבשמים? ונראה הכוונה להבדיל מאבינו שבארץ שהוא לכל אחד אבא אחר. על כן רק ביחס לכינוי אבינו מוסיפים שבשמים

יא. "שהקריב וכו' שע"י רדיפתו אותם נתקרבו יותר להש"י". צ"ע לפי הנ"ל שכשרודפין אדם הוא בורח לה', היה לו לומר שהבריח את ישראל לאביהם וכו'. וכן היה לו לומר שע"י רדיפתו אותם ברחו יותר להש"י. ונראה שהצרה רק מקרבת אל ה' ית', דהיינו שעדיין נשאר ברירה להתיימש, נמצא שהקריב לשון גרמא בלבד ולא שהבריח כי לא הכריח אותם לברוח לה'.

יב. "פרעה הקריב", צ"ע כיון שזה מדרש מפורש שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים א"כ מה מחדש רבנו כאן. ואולי כי שם היה אין מנוס, ורבנו מרחיב את היריעה כלשונו "נמצא שבכל מקום בורח להש"י", דהיינו בכל צרה.

נושא המחלוקת חוזר בליקוטי מוהר"ן הרבה, ראה בליקוטי עצות/ו ערך מחלוקת, ראשית כיון שאז היו מחלוקת הרבה על רבנו ועל אנשיו ועוד יותר בזמן מוהרנ"ת שהתירו דמם ממש, ורבנו הדריך את אנ"ש כיצד להגיב על המחלוקת והרדיפה. אבל בוודאי הספר של רבנו הוא נצחי וכלשונו אתחלתא דגאולה, ועצותיו אלה שייכות בכל דור ובכל עת.

העצה לברוח לה' המבוארת כאן היא עוד ביטוי של דעת שרבנו רוצה ללמד אותנו, תמיד, כחז"ל בכל דרכך דעהו, ובפרט בשעת מחלוקת, כשמבזים את האדם אזי כל ישותו/ו מתקוממת להשיב מלחמה, ולהקים את כבודו המושפל. ועל מצב הזה דייקא חוזר רבנו בכמה תורות ראה תורה רנא להזהיר שעיקר התשובה היא דייקא אז לידום ולשתוק (והוא נסיון עצום עד שאמרו חז"ל/ו שבשביל אדם כזה מתקיים העולם). ורבנו מצווה עוד גם ללמד זכות כמבואר בתורה ו' ותורה קלו, ועוד הוסיף בתורה רעז שצריך גם להחזיר טובה תחת רעה, לקיים נפשי כעפר תהיה. ויסוד הכל הוא הדעת שהיא הפך המחלוקת והכעס, (לק"ע שם טו עפ"י תורה נו) וכמבואר כאן שהעיקר הוא לברוח לה' לחזור להתחבר אליו ולהבין שכל המחלוקת והרדיפה היא כדי שנברח אליו ית' כמבואר במדרש על פרעה הקריב. וזה עיקר הדעת לדעת שהרדיפה ומחלוקת לא בגלל פלוני אלא הוא מקל של הקב"ה לעורר אותי לברוח אליו, דהיינו שעיקר הדעת היא תמיד להאשים את עצמי בצרותי ולא אף אחד אחר.

עוד צריך לזכור גם כשזוכים לברוח לה', היצר לא נח ולא שוקט ומסית לבקש מה' נקמה, ונענשים על זה/ו מי שמוסר דינו לשמים, ואפילו לומר "ישפוט ה' ביני ובינך"/ו אסור/ו. וגם לצפות לנקמת ה', להקים את כבודי

¹ צוואת הבעש"ט דף ה. הובא בבעש"ט על התורה פרשת נח עמוד התפילה אות נו ובמקור מים חיים שם אות לא. ועי"ש פרשת בראשית אות צו. וממ"ח אות פ'. הובא בתורה כא לשון מוהרנ"ת (ד"ה חיים נצחיים)

² הן העצות שהוציא מוהרנ"ת מהליקוטי מוהר"ן

³ אמרי יוסף – פרשת קרח על הפסוק – ואהרן מה הוא כי תלינו עליו. ר"ל כי נודע דדרך האדם אף אם הוא שפל רוח ונכנע מאוד, מכל מקום בעת שחבירו רודף אותו, אזי מתחזק עצמו כנגדו מעט בבחי' יש', כידוע מדרך העולם. ולכן כאן שיבח משה רבינו ע"ה את אהרן, ואמר שבחו שאפילו בעת שאתם רודפים אותו ומערערים עליו, מכל מקום הוא שפל בעיניו ואינו מתחזק עצמו כנגדיכם, רק אדרבא גם עתה מראה שפלותו:

⁴ חולין דף פ. – אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה. ואמרו ר"ה יז. כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. (וכן ביומא כג. ושם פז: ומגילה כח.)

⁵ עיין ברכות דף נה. ועיין ראש השנה דף טז: ואמר רבי יצחק שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם אלו הן קיר נטוי ועיין תפילה ומוסר דין על חבירו דאמר רבי (אבין) וחקן כל המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה שנאמר ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך.

רש"י – מוסר דין – כמו ישפוט ה' ביני ובינך (בראשית טז ה'). אומרים כלום ראוי הוא שיענש חבירו על ידו.

ועיין בבא קמא דף צג. אמר רב חנן המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, שנאמר ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך, וכתוב ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. והני מילי דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע, אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק.

פרש"י – אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע – וחרה אפי והרגתי אתכם (שמות כב) שנים במשמע: אלא שממהרין מן הצועק תחילה – כדאשכחן בשרה:

מהרש"א – המוסר דין כו' וכתוב ויבא אברהם לספוד וגו'. לא היה צריך להביא ראייה מהאי קרא דכמה פרשיות בתורה שנאמרו בהן שהיה אברהם חי אחרי מיתת שרה אבל הביא מהאי קרא שהיתה שרה ראויה להגיע לשני אברהם לולי מסרה דין עליו דלא ה"ל למכתב רק ואברהם בכה וספד על שרה אבל כתב ויבא אברהם וגו' ירצה כדלקמן שממהרין לצועק יותר מן הנצעק שודאי גם אברהם שהוא

המושפל, גם זה לא טוב ממאמר חז"ל (שבת קמט:)¹⁴ כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו לעת"ל במחיצתו של הקב"ה¹⁵. עיין תורה רנא/17 שבשעת מחלוקת צריך לקיים "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", ועיין תורה פב/17 שדווקא כשמחריש מאהבה אבל כששותק למחרפו כדי לייסרו גם זה קליפה רעה.

נמצא הכלל שכל ישראל גם הרשעים צריך להתייחס אליהם כאחים שטעו ולדעת שהם אבר מקומת אדם של כלל ישראל, וכמו שלא ימהר לנתח את עצמו בגלל אבר חולה כך יזהר שלא לבקש להמית ישראל טועה.

אבל באמת לא צריך להגיע למחלוקת כדי לברוח לה', ולא צריך להביא את הקב"ה להביא עלינו מחלוקת כדי שנברח אליו, ואמנם בשעת שלום יותר קשה לשוב, אליו מרוב טרדות היצר, אבל באמת לא חסר ניסיונות גם בשעת שלום, ורק בגלל שלא מוגדרים אצלנו כרדיפה לכן לא שמים לב, אבל אצל תלמידי רבנו ראינו שבכל צרה וגם הקטנה ביותר כגון שכן או האשה או הילדים וכיו"ב שהרי אפילו רעם לא נברא אלא לישר את הלב אע"פ שיש לו הסבר טבעי, כ"ש רעם וקולות של מטה שלפעמים דייקא כיון שלא מבינים למה הוא נפל עלי זה מה שמכעיס יותר, ואנשי רבנו תמיד הבינו שהיא קריאה של ה' שובו אלי. ומיד היו נעלמים להתבודדות או אפילו במקומם מרימים את הראש וכאילו אינם כאן.

והדברים פשוטים לכל מי שבקי בתורתו ושיחותיו של רבנו והנהגת תלמידיו, שבכל עת שישות האדם מתקוממת, דייקא אז הזמן להכניע אותה וזה עיקר התשובה, כמבואר בתורה ו', וזה עיקר הדעת.

הנצעק גם הוא נענש במה שמתה שרה דאין אשה מתה אלא לבעלה אבל היא נענשה תחלה שהיא כבר מתה ואברהם לא נצטער ולא ידע במיתתה עד שבא ונתוודע לו שמתה. ומ"ש דאית ליה דיינא כתבו התוס' ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים עכ"ל והר"ן פ"ק דר"ה כתב א"נ דהל"ל לאברהם מקמי הכי כו' מקמי דלשוויה להקב"ה דיינא עליה ע"ש:

מורה"ל חרושי אגדות – המוסר דין על חבירו. הטעם הוא כמו שאמרנו למעלה כל המבקש רחמים על חבירו הוא נענה תחלה כי לעולם הוא קרוב יותר אל בקשתו, וכן בענין זה בעצמו המוסר דין ונקמה על מה שעשה לו חבירו ואין ספק שהוא חוטא מה שצועק על חבירו כי מביא מדת הדין בעולם בחינם, שהרי יש לו דין בארעא, ולכך החרון קרוב אל הצועק, כי כאשר אין ראוי שיבא הדין על הנצעק לכך הוא בא על הצועק דומה לזה כי האדם (להשליך) ושמשליך) אבן בקיר כיון שהאבן אינו נכנס בקיר נהפך האבן עליו:

^ט בראשית פרק טז ה'. ע"ש רבנו בחיי וכו"ל בגמרא ראש השנה טו: ששרה אמנו חטאה בזה. גם עיין בראשית כג ב' בעל הטורים שם שבאר שנחשב לה מאבדת עצמה לדעת. ומנחת אהרן שם מקשה א"כ כל אדם נחשב מאבד עצמו לדעת שהרי אין מיתה בלא עוון. ותרץ עפ"י מורה"ל ב"ק צג. הנ"ל, שבשיש דין למטה לא ראוי לעורר עליו דין למעלה ודומה לזורק אבן בקיר כיון שלא נכנס בקיר הוא חוזר עליו. ולפ"ז תרץ את הבעל הטורים שדווקא במוסר דין נחשב מאבד עצמו לדעת ולא כל חטא.

^י וצ"ע מספר המדות מריבה כו מי שמגיד ריבו לפני הקב"ה רואה נקמתו בשונאיו. וציינו שם שהמקור לזה בירמיהו (יא כ') ויִדְוֹד צְבָאוֹת שֵׁפֶט צָדֵק בְּחֹן פְּלִיאוֹת וְלִב אֲרָאָה נִקְמְתָה מֵהֶם כִּי אֵלֶיךָ גִּלְתִּי אֵת רִיבִי: עיין רד"ק – (כ) וה' צבאות שופט צדק – שפטי מהם כי אתה שופט בצדק: בוחן כליות ולב – כי אתה בחנת לבם וכליותם והודעתני מחשבותם כדי שאשמר מהם: אראה נקמתך – כלומר שלא אמות עד שאראה שתקח נקמה מהם: כי אליך גלית את ריבי – אין לי אח וקרוב לגלות את ריבי כי הם חשבו להמיתני, אליך גלית את ריבי ואתה תקח משפטי מהם ובאמרו גלית דברה תורה כלשון בני אדם כי גלוי וידוע לפניו וכו"י גלית אמרית:

משמע שכיון שלא היה דין למטה התיר לעצמו למסור דין שמים וכו"ל בגמ' ב"ק צג. ועדיין צ"ע בזה, כי מדובר באנשי ענתות שממש התעללו בו והוא היה נביא, וכנראה ידע ברוח הקדש שאין בהם טוב.

^{יא} שבת דף קמט: – ואמר רבי יעקב בריה דבית יעקב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא מנלן אילימא משום דכתיב ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרין מאי רוח אמר רבי יוחנן זה רוחו של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב דובר שקרים לא יכון אלא מהכא שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר שתה גם אתה והערל זה צדקיה חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב ועוד צדקיה צדיקא מאי הוה ליה למיעבד ליה דאמר רבי יהודה אמר רב בשעה שבקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך וכו' אלא מהכא גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורא הוא דכתיב איך נפלת משמים היילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים וגו'

^{יב} ספר מעשי השם (רבי אלעזר אשכנזי) חלק מעשי אבות פרק ז – כי אין הצדיק רוצה במיתת אויביו, שבהיותם בחיים אינו ירא מהם שלבו בטוח בה, אבל אחר שימית אויביו תבא לו מן היראה, כמו שאמר דוד על הירא את ה' נכון לבו בטוח בה' סמוך לבו לא יירא עד אשר יראה בצריו (תהלים קיב, ז-ח). שאז תבוא לו קצת יראה, שמא הוא חייב אחרי שנתגלגלה חובה על ידו.

^{יג} עיין תורה רנא – דע שעל ידי מלחמות הינו מחלקת, על ידי זה נופלים מחשבות של רשעים על אנשים פשרים, הינו מחשבות של כפירות, שנופלים עליהם על ידי זה: והתקון לזה למטר המלחמה לה' שה' ילחם המלחמה פנ"ל. וזה בחינת שתיקה, הינו שצריך לשתק להם רק לסמך על ה' שהוא ילחם בשבילנו, וזה בחינת (שמות י"ד): "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון". ועי"ש מעשה במחלוקת שגרמה לקריעת ס"ת דמשמע שהמשיב מלחמה כאילו מושך בצידו השני של הספר ועי"ז נקרע. ועיין תורה רעו.

^{יד} תורה פב – איתא בגמרא (שבת פח:): הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הפתוב אומר: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו": הנה נודע, כי יש שלש קלפות, רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת (א). וקלפת נגה, היא בין השלש קלפות ויבין הקץ שה'. ולפעמים נכללת בקדשה, ולפעמים נכללת בקלפה, והיא בחינת נשמת העשוקים ודי למבין (ב): וזהו בחינת סדר' בראשית, שלש שני ערלה, כנגד השלש קלפות הנ"ל, ורבעי הוא כנגד נגה. והוא בחינת חש"מ"ל, כי לפעמים נכללת במ"ל אורות. וזהו סוד מילה, כי יש שלש עורות, הם שלש קלפות. ועור דק רביעי, בחינת נגה: וכל החרפות הבאים לאדם, הם משלש קלפות הנ"ל.... וזהו פרוש הגמרא הנעלבים ואינם עולבים, ואז הוא בחינת ח"ש, הוא שתיקה. שומעין חרפתם ואינם משיבים פנ"ל. ועושינן מאהבה, כי לפעמים שתיקה של האדם כדי לעשות יסורים לשפנגדו, ואז הוא בחינת זו נכלל בקלפה. אבל כשהוא מאהבה, אז הוא בחינת ח"ש נכללת בקדשה. עליהם הפתוב אומר: "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", היא בחינת שלהבת יה פנ"ל:

וצריך לזכור שכשחולקים ומביזים אדם הוא בסכנה גדולה מאד ליפול לכפירות כמבואר בתורה רנא (לק"ע שם כט) כי כנ"ל אם יתן לישותו המתקוממת פתח לבטא את עצמה, על זה אמרו חז"ל (ט"ו) כל הכועס כעובד ע"ז. ובאמת אין עצה ואין תבונה אלא לברוח לה' ית' כמבואר כאן.

עד כאן הקדמה

*

תורה יג [ט"ו]

י"ב שחולקין על האדם, על האדם דייקא לא על דעותיו/ו^{ט"ו} או מעשיו, דהיינו ששונאים אותו ורוצים לראות ברעתו, **נמצא שרודפין אותו**^{ט"ז}, גם רדיפה רוחנית היכן שהוא בדברי בוז והסתה, **והוא** אם זוכה/ו^{ט"ז} הוא **בורח** בליבו ומחשבתו **בכל פעם** שמביזים אותו רוצים רעתו, **להש"י**, **וכל מה שחולקין עליו יותר** ביותר ביזיונות וניסיונות להרע לו **מקרבין אותו כאלהש"י**, דהיינו כיון שהוא צדיק ולא מחזיר להם מחלוקת/כ"ב, אלא בורח להקב"ה, נמצא שהמחלוקת עליו לטובה, שרק מקרבת אותו להקב"ה, ולא מפילה אותו לשנאה ומחלוקת ועין רעה/כ"ג.

^{טו} **נדרים דף כב:** אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו שנאמר רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזמותיו רבי ירמיה מדיפתי אמר משכח תלמודו ומוסיף טיפשות שנאמר כי כעס בחיק כסילים ינוח וכתוב וכסיל יפרוש אולת רב נחמן בר יצחק אמר בידוע שעונותיו מרובין מזכותיו שנאמר ובעל חימה רב פשע.

אוצר המדרשים – מדרש גדול וגדולה עמוד 78 – פרק חמשה עשר בענין הכעס והחמה גדול המעביר על מדותיו ואינו כועס שהקב"ה אוהב אותו ושומע תפלתו דתניא שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו גדול המעביר על מדותיו ואינו כועס שכל הכועס נקרא רשע שנאמר רשע יראה וכעס (תהלים קי"ב י):

אוצר המדרשים – מדרש לעולם עמוד 270 – פרק חמישה עשר בענין הכעס.... לעולם ישתדל אדם לפרוש מן החמה ומן הכעס שכל הכועס כאילו עובד ע"ז שכן היא אומנתו של יצר הרע היום אומר לך עשה כך ולמחר יאמר לך עבוד ע"ז:

שבת דף קה: רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפורז מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה.

^{טז} תורה זו אחת משמונה התורות שאמר רבינו בסוף שנת תקסח בחזרתו מלבוב (לעמבערג)

^{טז} מנוקד בתקפא

^{טז} **מדרש תנחומא** פנחס פרק י – אם ראה אוכלסין הרבה של בני אדם אומר ברוך חכם הרזים **כשם שאין פרוצותיהם שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה אלא כל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו** וכן אומר (איוב כח) לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה כל בריה ובריה יש לו דעת בפני עצמו תדע לך שהוא כן משה מבקש מן הקב"ה בשעת מיתתו ואומר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתם של כל אחד ואחד ואין בשל בניך דומה זה לזה כשאני מסתלק מהן בבקשה ממך אם בקשת למנות עליהם מנהיג מנה עליהם אדם שיהא סובל לכל אחד ואחד לפי דעתו מנין ממה שקראו בענין שנא' יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר וגו':

^{טז} **רודפין אותו** – הלשון צ"ע דלכאורה לשון רדיפה שייך אחרי איזה דבר, כדי להשיגו, כמ"ש ארדוף אויבי ואשיגם. ולא שרודפים את הדבר.

אבל מצאתי לשון כזה במהר"ל – גור אריה על שמות כא פסוק א – כאשר יחשוב שאין אחד נוהג כבוד בו, ולא ירצה להיות כפוף תחתיו – מכניע אותו ומציר לו ורודף אותו בכל הרדפה.

והוא גם פסוק בויקרא פרק כו פסוק לו – וְרָדַף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נֶדָף.

עוד צ"ע האם לשון רדיפה היא תמיד לרעה או ששיך לשון זה גם לטובה. ועיין תהלים (לד טז) בקש שלום ורדפהו. ובהושע (ו' ג) נרדפה לדעת את ה'.

^כ **מובא בספרי המוסר** שבאמת זה מבחן להיכן אתה שייך כי מי ששיך להקב"ה בוודאי בכל צרה מתקרב יותר להקב"ה וצועק ומבקש תרופה רק מהקב"ה ומי שח"ו שייך לצד אחר מחפש תרופה למכתו בצד אחר. ומצאו לזה רמז במשנה כלים יז יג – כל שְׂפָיִם טָהוֹר, חוץ מִכָּל הַיָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ לִיְבֹשָׁה, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָה: דהיינו שבשעה שבאים לצוד אותו הוא בורח ליבשה.

פירש הרע"ב שם – כל שבים טהור – כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים, אין מקבלין טומאה, דכתיב (ויקרא יא) או בגד או עור או שק, מה בגד מן הגדל מן הארץ, אף עור מן הגדל מן הארץ: חוץ מכלב המים – לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשבאים לצוד אותם, אלא כלב הים בלבד, הלכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי עורו מקבל טומאה. והלכה כרבי עקיבא:

נמצא מי שבשעת צרה בורח לה', אות הוא ששם מקום חיותו, ומי שח"ו בשעת צרה בורח לרופא או פסיכולוג או מחפש להרגיע את עצמו בהבלי עוה"ז אות הוא ששם מקום חיותו.

^{כא} גם בתרלד- אותו להש"י, ומתלדו – אותו יותר להש"י

^{כב} **טבע האדם** שמביזים אותו להחזיר בויון, ולהשיב רעה תחת רעה. ואע"פ שהיא מצווה מהתורה שלא ליטור ולא ליקום במי שעשה לי רעה, אע"פ כן זו מדרגה גדולה מי שמצליח להתגבר על יצרו בזה. ועיין תורה רעו שרבנו מצווה אותו עוד יותר גם להשיב טובה תחת רעה, ולהיות כעפר ממש. עי"ש שהמשיב רעה תחת רעה מסייע לרודף להשיג מבוקשו.

^{כג} **עיין תורה נה אות ג'** שעיקר ההיזק מרע עין שונא הוא שמפיל להיות רע עין שונא כמוהו.

כי תמיד היכן שהאדם נמצא, בגשמיות וברוחניות, יכול לברוח לה, כמ"ש/כ"ו ל"א בשמים היא" ו"לא מעבר לים" **כי הש"י בהכל מקום** כי הוא ית' בבחי' מעל הזמן והמקום הגשמי/כ"ו, לית אתר פנוי מניה, ואיהו טוב וממלא כל עלמין/כ"ו, הוא בכל מקום בבחי' הכתוב **(תלים קלט/כ"ו) אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך**, פשוט הפסוק מתחילת הפרק שם מדבר עד כמה אי אפשר לברוח מהקב"ה ובפסוק זה אומר אפילו אם אברח לשמים או לשאול גם שם אתה נמצא. ורבנו לומד משם שכן גם להפך, דהיינו לא רק כשרוצה לברוח מה' הוא ית' נמצא בכל מקום, אלא גם הבורח אל ה' הוא ית' נמצא לו בכל מקום. רוצה לומר בין אם ירדפוני עד שאהיה מוכרח לעלות לשמים ובין אם ירדפוני וירידוני לשאול תחתיות בכל מקום אתה עמי, ואוכל לברוח במחשבה ודיבור אליך. **נמצא שבכל מקום** שבורח הוא **בורח להש"י** להשם יתברך.

וזה בחי' מה שכתוב בתורה ביציאת מצרים שביום השני החזירם הקב"ה/כ"ו מאיתם לפי החירות מול הע"ז בעל צפון על שפת ים סוף, כדי שיטעה פרעה לחשוב שסגר עליהם המדבר וכעת יוכל להחזירם למצרים, ואכן פרעה רדף אחריהם, וכתוב [ל' /כ"א] ופרעה הקריב פירש המכילתא/כ"ב שכיון שהגיע לע"ז בעל צפון הקריב לו פרעה קרבן שסייע לו להתגבר על ישראל וכנ"ל שהטעו אותו לחשוב שבעל צפון גרם להם לחזור לאחוריהם. והמדרש רבה מפרש "ופרעה הקריב" פירוש **שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים (מ"ר בשלח פ' כא [לג' /כ"ד]) כי לפניהם ים סוף ופרעה רודף מאחריהם וראו את השר של מצרים במרום בא**

^{כ"ד} **דברים פרק ל (י) כי תשמע בקול ידוד אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הפתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ידוד אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: (יא) כי המצודה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאה היא ומקף ולא רחקה היא: (יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויפקח לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו:**

^{כ"ה} בתקפא - בכלמקו' (תיבה אחת)

^{כ"ו} **אע"פ שיש מקומות מקודשים שיותר מסוגלים לקבלת תפילות ממקום אחר פחות מהם, אבל לברוח אל השם ית' אפשר בשווה בכל מקום, כי זה על ידי כוונת הלב, והיכן שאדם חושב שם הוא, (תורה בא בשם הבעש"ט) ומי שלא רודפים אותו יש לו בדרך כלל יותר פניות, ממי שרודפים אותו שמרגיש שנוא מכל צד ואין לו מנוס אלא להקב"ה. אבל צריך להישמר שלא ליפול לענווה פסולה מרוב ביזיונות, שנדמה לו שאינו חשוב גם אצלו ית'. כי ישראל תמיד אהוב אצלו ית' וכל שכן כשהוא נרדף כמ"ש (קהלת ג' טו) והאלקים יבקש את הנרדף. אמרו חז"ל (ויקרא רבה כו ה') ה' יבקש את הנרדף אפילו צדיק רודף רשע.**

^{כ"ז} **עין תורה לג אות ו' (ב) וצריך לדעת, ש"מלא כל הארץ כבודו" (ג). ולית אתר פנוי מניה (תיקון נו דף צא:). ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין (וזהו רע"מ פנחס דף רכה.).**

^{כ"ח} **התילים פרק קלט (ה) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפפה: (ו) פלאיה ופליאהו) דעת ממני נשגבה לא אוכל לה: (ז) אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברך: (ח) אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך: (ט) אשא כנפי שחר אשכנה באחריתי ים: (י) גם שם ידך תנחני והאחזני ימינה: רד"ק - (ח) אם אסק, אם אעלה, כתרנומו. אם אשוב שאוכל לעלות השמים ולא אמצאך, שם אתה. ואציעה שאול, ואם אומר שארד שאול, והוא עמקי הארץ, הנך, שם. ואמר ואציעה, מפני שהוא תחתית, והמצע תחתית האדם בשכבו. או אומר ואציעה לפי שהשאל מצע האדם במוותו. והנה זכר העגולה והמוצק וכל נמצא, אם כן לא אוכל ללכת שלא אפגע בך:**

^{כ"ט} **שמות פרק יד (א) וידבר ידוד אל משה לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחננו על הים: (ג) ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: (ד) וחקתני את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ידוד ויעשו כן:**

^{ל' שמות יד י'}

^{לא} **שמות בשלח יד (ח) ויחוק ידוד את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה: (ט) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חונים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על פי החירות לפני בעל צפון: (י) ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל יקוק:**

רבנו בחי (י) ופרעה הקריב. כלומר הקריב את עצמו. ובמדרש (מכילתא בשלח ב) הקריב את הפורענות עליו, לפי שזבח וקטר לבעל צפון לפי שראה אותם חונים לפני בעל צפון וחשב כי כוחו סגרם במדבר ולא היו יכולין לצאת. דבר אחר ופרעה הקריב, הקריב את ישראל בתשובה לאביהן שבשמים, זהו שאמרו ז"ל (סנהדרין צו ע"ב) מעמיד להם הקב"ה מלך כהמן הרשע ומחזירן למוטב. וזהו שאמר מיד:

רש"י (י) ופרעה הקריב - היה לו לכתוב ופרעה קרב מהו הקריב הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניהם כמו שהתנה עמהם: את מצרים נוסע אחריהם - בלב א' כאיש אחד. ד"א והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים. תנחומא:

^{לב} **מכילתא בשלח פרשה ב' - וישגו אותם חונים על הים וגו' ופרעה הקריב. הוא הקריב הפורענות לבא עליו. כיון שראה פרעה שנשארו בעל צפון אמר בעל צפון הסכים על גזרתי אני חשבתי לאבדם במים ובעל צפון הסכים על גזרתי התחיל מזבח ומקטר ומשתחוה לע"ז שלו לכך נאמר ופרעה הקריב לזבח ולקטר. ד"א ופרעה הקריב קרב עצמו ומיהר ללכת ולרדוף אחריהם מה שהלכו ישראל בשלשה ימים הלכו האקטורים ביום ומחצה ומה שהלכו האקטורי ביום ומחצה הלך פרעה ביום אחד לכך נאמר ופרעה הקריב:**

^{כ"ב פסקא ה'}

^{לד} **מדרש רבה שמות - פרשה כא פסקא ה' - א"ר אלעזר בן פדת כיון שיצאו ישראל ממצרים היו נושאים עיניהן והיו המצרים רודפים אחריהם שנאמר ופרעה הקריב (וגו') נוסעים אינו אומר אלא נוסע כיון שיצא פרעה והמצריים לרדוף אחריהם תלו עיניהם לשמים וראו שרן של מצרים פורח באויר כיון שראו אותו נתייראו הרבה שנאמר וייראו מאד ומהו והנה מצרים נוסע אחריהן שרן של מצרים היה**

עמהם, וייראו בני ישראל ויצעקו אל ה', נמצא **שע"י רדיפתו אותם נתקרבו יותר להש"י כנ"ל** ומבואר במדרש שם שהטעם שהקב"ה הסית את פרעה לרדף אחריהם הוא כדי שע"י יתקרבו אליו, כי הקב"ה מתאוה לתפילתם של ישראל :

קצת צ"ע נמצא שהחידוש של רבנו שבשעת צרה בורחים להקב"ה כבר מבואר במדרש, ועוד מבואר שם יותר מזה שכל הצרה באה לנו כדי שנברך אליו ית', וא"כ מה מחדש רבנו? ונראה שהמדרש מספר מציאות שהיתה ביציאת מצרים. ואע"פ שכל אחד יכול ללמוד מכאן עצה לעצמו לברוח לה' בשעת צרה, רבנו מפרש את זאת כעצה לא רק למי שסוגר מכל צד וגם רואה את השר בשמים בא לרודפו, כמו בני ישראל על ים סוף. שלא היתה להם ברירה אחרת. רבנו כאן מבאר כדבר פשוט שמי שרודפים אותו הוא בורח לה', גם כשיש לו אפשרות להשיב מלחמה וגם כשכוחו גדול לנצח במלחמה, אעפ"כ העצה הנכונה היא לברוח לה'//לה', דהיינו כשלא מדובר בפקוח נפש. העיקר בזה לזכור שהרודף הוא רק מקל של הקב"ה לעורר לתשובה וכמבואר במדרש הנ"ל שהקב"ה נותן בלב פלוני לרדוף כדי להקריב את הנרדף אליו. ואע"פ שמגלגלים חובה ע"י חייב, אדרבה גם עליו צריך לרחם ואם הייתי שב לפני הצרה לא היה צריך הקב"ה להשתמש בו כמקל.

עיינ בזה דברי מורה"ן לבנו רבי יצחק כשרדפו אנ"ש בטולטשין עד שהוצרך בנו לברוח משם - עלים לתרופה מכתב סח -

בעזרת השם יתברך יום א' בהר תקצ"ב: - אהובי בני מורנו הרב יצחק נרו יאיר: - דע בני כי בשבת קדש בבקר קדם סעדת שחרית הזמין השם יתברך ששמעתי מאיש ממאהליב שהיה רעש גדול בטולטשין בעסק המחלקת שעליכם, שרבי ח"ש הקה אינה אנשים ועתה רוצים לקנסו, ושאמה ורבי נחמן מה"יסיין הכרחתם לנסע לברסלב, ומאל"ה תבין גדל הנחת שהיה לי מזה, ואף על פי כן התחזקתי בעזרתו יתברך שלא לבלבל שמחת שבת קדש חס ושלום, והיום בבקר פרשתי שיחתי על הציזון הקדוש וספרתי לפני זכרוננו לברכה כל זה למען יהוה ה' על עניותנו וביזיונו, האלקים יבקש את נרדפים כמונו, והנה ידעתי כי מהסתם כבר הנחת אגרת על הפאסט ביום ו', ואני מצפה בכל עת לראותו לידע מה נעשה שם, ולעת עתה אהובי בני חזק ואמץ אל תירא ואל תחת בי ה' אתנו, ורבים אשר אתנו מאשר אתם, עמם זרוע בשר ועמנו ה' אלקינו, אל יעזבנו ואל יטשנו, ונפלאתי עליך בני אם אמת שהכרחת לנסע לברסלב היה לך לנסע לפה לאומאן, לקיים ופרעה הקריב שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים, פי כל מה שרודפין את האדם הוא בורח ביותר להשם יתברך, כמבאר בדבריו זכרוננו לברכה אף על פי שלא עלתה בידך עצה זאת, על כל פנים תקים לברך שם להשם יתברך פי אין לכם למי לברך פי אם אליו יתברך לברך, אשר הוא נמצא בכל עת, ואם נדמה לך שאמה רחוק ממנו מאד, אף על פי כן באמת הוא קרוב אליך תמיד, בפרט עתה שאמתם נרדפים כל כך. החומל על דל יחמל על דלותנו ויראה בענינו, ולה' הישועה כי יבשו המה ואל נבוש אנחנו ויקים בחדש הזה, (כמבואר בתורה רעו אייר ר"ת) אויבי יבשו רגע, ובזכות מצות ספירת העמר נזכה להכניע אותם, שהם גרועים ממוסררים פי הם עומדים על הנפשות, ובעל מלחמות ישפיל ויפיל אותם מאגרא רמא לבירא עמיקתא, ישובו המה אליכם ואתם לא תשובו אליהם, חזקו ואמצו כי ה' עמכם ולא יעזב אתכם והכל לטובתכם, והזהרו שתהיו בלכם עמנו יחד בחג השבועות הקדוש הבא עלינו לטובה, נגילה ונשמחה בישועתו, דברי המצפה לישועה: נתן מברסלב:

שמו מצרים שאין הקב"ה מפיל אומה עד שהוא מפיל שרן תחלה וכן אתה מוצא בנבוכדנצר שהפיל הקב"ה לשרו תחלה שנאמר (דניאל ד) עוד מלתא בפום מלכא קל מן שמיא נפל א"ר יהושע בן אבין שרו של נ"ן קל שמו והפילו הקב"ה, אף שרו של פרעה מצרים שמו והיה פורח לרדוף אחריהם, כיון שהשקיע הקב"ה את המצרים בים לא שקע תחלה אלא שרן שנאמר וינער ה' את מצרים בתוך הים, זה שרן של מצרים, ואחר כך נער פרעה וחילו וכן סוסייהם ורוכביהם רמה בים, אינו אומר אלא סוס ורוכבו זה השר שלהן הוי והנה מצרים נוסע אחריהם

ומה ופרעה הקריב אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו. א"ר ברכיה יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות, למה, שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה', אמרו ישראל למשה מה עשית לנו עכשיו הם באים ועושים לנו כל מה שעשינו עמהם שהרגנו בכוריהם ונטלנו ממנום וברחנו לא אתה אמרת לנו ושאלה אשה משכנתה באותה שעה היו עומדים ולא היו יודעים מה לעשות והיה הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר שנאמר סגר עליהם המדבר א"ר ירמיה בן אלעזר אין סגר אלא חיות שנאמר (שם ו) אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריותא כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'. ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתו. אמר ריב"ל למה"ד למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעק וישמע המלך כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה שנאמר (שמות ב) ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויצעקו מיד וירא אלהים את בני ישראל התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובורע נטויה והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם שנאמר ופרעה הקריב מיד ויצעקו בני ישראל אל ה' באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם שנאמר (שיר ב) יונתי בחגוי הסלע השמיעני קול אינו אומר אלא השמיעני את קולך אותו הקול שקולך כתיב השמיעני את קולך כיון שהתפללו אמר הקב"ה למשה מה אתה עומד ומתפלל כבר קדמה תפלתן של בני לתפלתן שנאמר מה תצעק אלי:

לה אע"פ שמצינו פעם אחת שרבנו אמר לאנ"ש שהיו צריכים ליקח מקלות ולהגן עליו. שם היה פקוח נפש ועוד שהיה להגן אל רבם ולא על עצמם. וכן כתוב הבא להרגך השכם להרגו.

עוד עי"ש מכתב קעז מה שכתב מורנ"ת בשנת תקצ"ה לרבי מסאווראן שרדף אותו, באיזה שפלות ביקש ממנו לעשות שלום למנוע שפיכות דמים וחילול ה' וכו' עי"ש.

עד כאן ביאור חברותא לתורה יג תנינא

